

Vatandaşların Yaşam Kalitesinin Arttırılmasında Sosyal Belediyecilik Uygulamalarının Etkinliği: Aydın Büyükşehir Belediyesi Örneği¹

The Effectiveness of Social Municipalism Practices in Improving Citizen's Quality of Life: The Case of Aydın Metropolitan Municipality

Ahmet UÇAR

Prof. Dr., Manisa Celal Bayar Üniversitesi, İİBF,
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü,
ahmet.ucar@cbu.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-2533-7887>

Makale Başvuru Tarihi: 03.12.2024

Makale Kabul Tarihi: 31.12.2024

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Uluç ÇAĞATAY

Prof. Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi,
Yenipazar Meslek Yüksekokulu, uluc.cagatay@adu.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0003-1194-3293>

ÖZET

Belediyeler kamu hizmetlerini vatandaşlara en yakın düzeyde etkin ve verimli bir şekilde sunan tüzel kişiliği olan yönetim birimleridir. Günümüzde çok sayıda kamu hizmeti ya doğrudan ya da merkezi yönetimlerle birlikte belediyeler tarafından yerine getirilmektedir. Bu hizmetlerden biri de sosyal devlet ilkesi bağlamında gerçekleşen sosyal belediyecilik uygulamalarıdır. Son zamanlarda kamu hizmetleri önemli ölçüde çeşitlenmiş ve değişmiştir. Bilhassa sosyal devlet ve sosyal belediye uygulamalarının başlamasıyla bu değişiklikler ortaya çıkmaya başlamıştır. Zira toplumun çeşitli kesimlerinin ihtiyaçlarına yönelik yaşamlarını kolaylaştırıcı faaliyetlerle belediyeler sosyal belediye uygulamalarını çeşitlendirmişlerdir. Bu anlamda 1990'lı yıllardan sonra devletin ve bilhassa belediyelerin gerçekleştirmeye çalıştığı sosyal belediyecilik uygulamaları bu çalışmanın ana konusunu oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada metot olarak literatür taraması ve içerik analizi kullanılmıştır. Bu kapsamda önce sosyal açılardan riskli olarak kabul edilebilecek yoksullar, yaşlılar, kimsesizler, işsizler, kadınlar ve çocuklar gibi kesimlere yönelik hizmetler bağlamında ele alınabilecek olan sosyal devlet ve sosyal belediyecilik uygulamaları literatür taraması yoluyla anlatılmıştır. Daha sonra çalışmanın ana konusunu oluşturan Aydın Büyükşehir Belediyesinin bu konuda yaptığı faaliyetlerin yaşam kalitesine olan etkileri belediyenin hazırlamış olduğu stratejik planları incelenerek ve içerik analizi yapılarak ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Yapılan içerik analizine göre Aydın Büyükşehir Belediyesi hazırladığı stratejik planın amaçlarının çoğunda ulaşım, çevre, sağlık, tarım ürünlerinin iyileştirilmesi ve dezavantajlı grupların yaşamlarını kolaylaştırma vb konularda vatandaşların yaşam kalitesini yükseltecek hizmetlere yer verdiği gözlenmiştir. Sonuç bölümünde bu bilgiler ışığında bazı öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler:

Sosyal Devlet,
Sosyal Belediyecilik,
Kentsel Yaşam Kalitesi,
Aydın Büyükşehir
Belediyesi,

ABSTRACT

Municipalities are administrative units with legal personality that provide public services effectively and efficiently at the closest level to citizens. Today, many public services are provided by municipalities either directly or together with central governments. One of these services is the implementation of social municipalism practices, which operate within the framework of the social state principle. Recently, public services have diversified and changed significantly. Especially with the beginning of social state and social municipal practices, these changes have started to emerge. Municipalities have diversified their social municipal practices, catering to the needs of various segments of society. In this sense, the social municipalism practices that the state and especially the municipalities have tried to realize after the 1990s constitute the main subject of this study. Therefore, literature review and content analysis were used as methods in this study. First, a literature review is used to explain social state and social municipalism practices that can be seen in the context of helping groups like the poor, the elderly, orphans, the

Keywords:

Social State,
Social Municipalism,
Urban Quality of Life,
Aydın Metropolitan
Municipality,

1 Bu çalışma, yazarların 22-24 Kasım 2024 tarihlerinde Mersin'de düzenlenen "Uluslararası 1. Mavişehir Mersin Bilimsel Araştırmalar Kongresi"nde özet bildiri olarak sundukları aynı başlıklı tebliğlerinin güncellenmiş tam metnidir.

unemployed, women, and children, all of whom are seen as socially risky. Later, the main focus of the study, the activities of the Aydın Metropolitan Municipality, were looked at to see how they affected the quality of life.. According to the content analysis, most of the objectives of the strategic plan prepared by Aydın Metropolitan Municipality include services to improve the quality of life of citizens in transportation, environment, health, improvement of agricultural products and facilitating the lives of disadvantaged groups. In the conclusion section, some suggestions are presented in the light of this information.

Önerilen Alıntı (Suggested Citation): UÇAR, Ahmet ve ÇAĞATAY, Uluç (2024), “*Vatandaşların Yaşam Kalitesinin Artırılmasında Sosyal Belediyecilik Uygulamalarının Etkinliği: Aydın Büyükşehir Belediyesi Örneği*”, **Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi**, S.7(4), ss.976-987, Doi: <https://doi.org/10.33712/mana.1595353>

1. GİRİŞ

Toplum için kamu hizmetlerinin sunumunda merkeziyetçi devlet yönetimini benimseyen devletlerde genellikle kamu hizmetlerinin çoğunluğu merkezi hükümetler tarafından sunulduğu görülmektedir. Ancak son zamanlarda gelişen yönetim anlayışı ve yerleşme uygulamalarına göre hizmetlerin daha çok yerel yönetimler tarafından sunulması benimsenmektedir. Böylelikle hizmetlerde hem etkinlik ve verimlilik sağlanabileceği hem de hizmetten yararlanan halkın hizmet memnuniyetinin artacağı öngörülmektedir. Ayrıca birçok hizmetin yerel yönetimler tarafından sunulması ile merkezi hükümetin yükünün de hafifletilebileceği söylenebilir. Bu kapsamda bilhassa belediyeler halka en yakın ve halkın yönetime katılmasının en kolay olduğu kurumlar olmasının yanı sıra kamu hizmetlerini vatandaşlara en yakın düzeyde sunabilen ve yine sunduğu hizmetleri daha etkin ve verimli bir kamu yönetimi anlayışı ile gerçekleştiren kamu kurumlarıdır. Aslında bu günlerde çok sayıda kamu hizmeti ya doğrudan ya da merkezi yönetimlerle birlikte belediyeler tarafından yerine getirildiği bilinmektedir. Bu hizmetlerden bir tanesi de sosyal devlet ilkesine bağlı olarak şekillenen sosyal belediyecilik uygulamalarıdır. Yani sosyal devlet anlayışının yerel seviyedeki birçok uygulaması belediyeler tarafından gerçekleştirilmektedir.

Bilhassa 1990'lı yıllarda başlayıp 2000'li yıllarda hız kazanan çalışmalar arasında hükümetlerin yoksulluğu azaltmaya ve sosyal refahı arttırmaya yönelik stratejiler geliştirme politikaları olduğu söylenebilir. Bu konuda yerel yönetimler özellikle de belediyeler, ihtiyaç sahibi vatandaşların problemlerini çözebilmek adına önemli önlemler alarak uygulamaya koydukları hizmetlerle yoksul kişilerin sorunlarını hafifletebilir veya sorunun çözümü konusunda bazı çareler bulabilirler. Kentsel yoksulluk başta olmak üzere kentnin bütün sorunları ile mücadele edebilmek adına birtakım çareler üretmek önemli ve gereklidir. Bu çare ve önlemlerin üretilmesinde merkezi yönetimin haricinde esasında yerel yönetimlere büyük görevlerin düştüğü görülmektedir (Zeybekoğlu Dünder, 2011:121). Bu kapsamda günümüzde kamu hizmetlerinin bu kadar çeşitlenmesi ve artmasında özellikle sosyal devlet ve sosyal belediye uygulamalarının başlatılması önemli bir role sahiptir.

Türkiye’de sosyal belediyecilik uygulamaları konusunda 1970’li yıllar dönüm noktası olmuş ve bazı belediyeler birtakım üretim faaliyetleri ile sosyal belediye uygulamalarına geçmişlerdir. Sonraki yıllarda ise dünyadaki gelişmelere paralel olarak Türkiye’de de sosyal belediyecilik faaliyetleri artmıştır. Dolayısıyla toplumdaki yaşlı, kadın ve dezavantajlı gibi farklı grupların ihtiyaçlarına yönelik yaşamlarını kolaylaştırıcı faaliyetlerle belediyeler sosyal belediye uygulamalarını çeşitlendirmişlerdir. Bu kapsamda bu çalışmada öncelikli olarak sosyal açılardan riskli olarak kabul edilebilecek yoksullar, yaşlılar, kimsesizler, işsizler, kadınlar ve çocuklar gibi kesimlere yönelik hizmetler bağlamında ele alınabilecek olan sosyal belediyecilik uygulamaları literatür taraması yoluyla anlatılacak ve ardından çalışmanın ana konusunu oluşturan Aydın Büyükşehir Belediyesinin bu konuda yaptığı faaliyetlerin yaşam kalitesine olan etkileri belediyenin hazırlamış olduğu stratejik planlarının içerik analizi yapılarak ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır.

2. SOSYAL POLİTİKA VE SOSYAL DEVLET KAVRAMININ ORTAYA ÇIKIŞI

Sosyal politika, toplumu bir arada tutmayı sağlayan veya bütünleştiren bir araçtır. Sosyal politika iki yönü olan bir kavramdır. Birinci yönü üzerinde araştırma yapılan akademik bir disiplin olması, ikinci yönü ise devletin, iş dünyası ve gönüllü kuruluşların uzun uğraşlar ile ortaya çıkardıkları, kişi ve toplumun hayatını önemli ölçüde etkileyen politikalarıdır. Bu politikaların amacı özellikle bazı hayat standartlarını sağlayamayan fakir ve yoksul grupların gereksinim duyduğu hizmetleri karşılayarak bu insanları da arzuladıkları mutluluğa erdirmektir. Bu bilgiler ışığında sosyal politikanın tanımı toplumda huzur ve mutluluğu artırmak ve geliştirmek için sergilenen

faaliyetler bütünü ve bu faaliyetlerin anlatıldığı akademik bir araştırma alanı şeklinde yapılabilir (Çelik, 2013:24).

Sosyal politika kavramı ilk defa 19. yüzyılın başlarında Almanya’da ortaya çıktığı ve bu kavramı ilk olarak 19. yüzyılın ikinci yarısında Alman Profesör Riehl’in kullandığı görülmüştür. 1873 yılında Alman Sosyal Politika Derneği tarafından bir disiplin haline getirilmeye çalışıldığı halde, Türkiye’de ilk defa Ziya Gökalp’in çıkardığı “Yeni Mecmua” dergisinde kullanıldığını görmekteyiz. Kavramın literatüre girmesi ise 1933-1934 yılında ülkemize gelen Alman Prof. Dr. Gerhard Kessler sayesinde olmuştur (Çelik, 2013:24; Yıldırım, 2014:487).

Sosyal politikanın kullanılmaya başlanması daha çok sanayi devriminden sonrasında olduğu söylenebilir. Zira sanayi devriminden sonra refahın artması ve diğer gelişmelere paralel olarak toplumda görülen birtakım problem ve çatışmalar da sanayi devriminden kaynaklanmıştır. Bununla birlikte Batıdaki siyasal demokrasinin gelişmesinde en önemli etkenin de sanayi devriminden sonra ortaya çıkan bu emek ve sermaye arasındaki mücadele olduğu söylenebilir. Dolayısıyla gelişen bu demokratik faaliyet ve dinamikler politikayı da etkisi altına almıştır. Geniş anlamda sosyal politika genellikle devlete ait bir politika olarak bilinmekte ve ortaya çıkışında en önemli faktör olarak insan haklarının ve demokrasinin gelişmesi gösterilebilir (Uçar, 2021:51).

Sosyal devletin ortaya çıkışı ise tarihi dönemlere göre devletin üstlenmek zorunda kaldığı birtakım yeni görevlere dayandığı söylenebilir. Söz konusu yeni görevler tarihsel süreç içinde çeşitli sebeplere dayanarak devlete yüklenmiştir. Dolayısıyla tarihsel sürece baktığımızda devletin toplum üzerindeki fonksiyonları hep aynı kalmamış, zaman zaman toplumun ihtiyaçlarına göre değişiklik göstermiştir. Nitekim devletin görevleri ilk başlarda adalet, güvenlik ve toplum düzeni oluşturma gibi çok az sayıdan oluşuyordu. Ancak ilerleyen zamanlarda dünya çapında oluşan değişim ve gelişmeler, nüfus artışları, savaşlar ve afetler, teknolojik gelişmeler gibi çeşitli olaylar sonucunda ortaya çıkan sorunlar devletin görevlerinin artışına sebep olmuştur. Bu kapsamda bu olumsuzlukları çözecek ve talepleri karşılayabilecek bir devlet anlayışı içerisinde sosyal devlet ortaya çıkmıştır. Sosyal devlet, sosyal refahı artırmak amacıyla sosyal ve ekonomik yaşama müdahale ederek sözü edilen olumsuzluklara bağlı olarak gelişen yoksulluklara, gelir dağılımı adaletsizliklerine ve toplumların refah düzeyindeki azalmalara yönelik birtakım önemli fonksiyonlar üstlenmiştir (Yay, 2014:148). Ateş’in (2009:90);

“Gough’un fikirlerine dayanarak yaptığı sosyal devlet tanımlaması şöyledir: sosyal devlet birey ve ailelerin sosyal yapı ve sınıfları göz önünde bulundurmadan ve ellerindeki gelir ve mallarına bakılmadan asgari bir gelirin garanti edilmesi, şahsi ve ailevi krizlere sebep olabilecek hastalık, yaşlılık, işsizlik, doğal afetler benzeri birtakım sosyal tehlikeleri yok etmeye yönelik piyasa güçlerinin işleyişine müdahaleleri kapsayan politikalar geliştiren ve uygulayan devlettir”

Dünya çapında sosyal devlet uygulamalarının anayasalara girişi ilk defa 1848 Fransız Anayasası’nda gerçekleştiği görülmektedir. Bunu 1919’da oluşturulan Alman Weimar Anayasası takip etmiştir. Burada Alman Anayasası “ekonomik hayatın adalet esaslarına göre ve herkese insanlığına yaraşır bir şekilde düzenlenmesi” esasını benimsemiş olup, böylece Fransız Anayasasındaki gibi eğitim, çalışma ve sağlık haklarını güvenceye alarak eşitlik ilkesini önemsemiştir. Öte yandan Birleşmiş Milletlerin 1948’de ilan ettiği İnsan Hakları Beyannamesi de sosyal devlet ilkesinde benimsenerek vatandaşlara tanınmış olan hakların bir kısmı insan hakkı olarak kabul görmüştür. Sonraki yıllarda 1966’da hazırlanıp imzaya açılan ve 1976’da yürürlüğe giren Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi bu hakları “insan hakkı” kavramı altında daha detaylı olarak ele almıştır. Eğer bir devlet kendini sosyal devlet olarak kabul ediyorsa, çalışma hakkı, adil ücret hakkı, sosyal güvenlik hakkı, konut hakkı, sağlık hakkı ve eğitim hakkını temel hak olarak insan onuruna uygun bir yaşam sağlamak amacıyla bütün vatandaşlarına kullandırmayı garanti etmesi gerekir. Dolayısıyla dünyadaki oluşan bu gelişmeler Türkiye’deki devlet anlayışını da etkilemiş ve ilk defa 1961 Anayasasında Türk devleti “sosyal devlet” olarak tanımlanmıştır (Şentürk, 2009:28).

Yine Türk anayasaları incelendiğinde sosyal devlet ilkesinden ilk olarak 1961 Anayasası bahsederken, daha sonra çıkarılan 1982 Anayasası’nda ise, devletin sosyal hukuk devleti olduğu, kişilerin ve toplumun refah huzur ve mutluluğunun sağlanması gerektiği ve bunları kısıtlayan her türlü engelin kaldırılarak kişinin maddi ve manevi varlığının geliştirilmesini sağlayan şartları hazırlamak devletin temel görevi olduğu belirtilmektedir (Ateş, 2009:90).

1982 Anayasasına (md. 65) göre, “Devlet, sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa ile belirlenen görevlerini, bu görevlerin amaçlarına uygun öncelikleri gözeterek malî kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirir” ifadesi ile devletin sosyal devlet olduğu belirlenmiştir. Ancak maddenin içeriğinde görüldüğü gibi devlet sosyal devlet görevini maddi imkânları yani finansal gücünün yettiği ölçüde yapabileceği belirtilmiştir. İşte böyle

durumlarda yerel kaynakların ve sivil toplum örgütlerinin devreye girmesi merkezi hükümetin imdadına yetişmektedir. Bu anlamda bilhassa belediyelere önemli görev ve sorumluluklar düşmekte ve sosyal belediyecilik uygulamaları ile ortaya çıkacak olan boşluğu belediyeler doldurabilmektedir. Sonraki bölümde sosyal belediyeciliğin gelişiminden bahsedilecektir.

3. SOSYAL BELEDİYECİLİĞİN GELİŞİMİ VE BELEDİYE KANUNLARINDAKİ YERİ

3.1. Sosyal Belediyecilik Kavramı ve Gelişimi

Sosyal belediyecilik, son yıllarda kentlerde yaşayan fakir insanların çoğalmasından dolayı devletin bu fakirleşen bireylerin gereksinimlerini karşılamak için gereken yeterli politikalar oluşturamamasından dolayı belediyelerin bu yoksul gruplar için geliştirdikleri uzun veya kısa dönemli politikalara verilen addır. Zira yerel yönetimlerin yoksulluğu azaltmak için hizmet üretmesi ve faaliyetler yapması, yapıcı ve etkileyici kararlar alıp uygulaması, yerel yönetimlerin oluşturulma amaç ve felsefesi ile yakından alakalıdır. Demokrasiyi en iyi uygulayan yerel yönetimler ekonomik kalkınmayı ve vatandaşların hayat seviyesini yükseltmeyi, eşitsizlikleri azaltarak, siyasal kültüre ve sivil topluma yönelik yerel demokrasiyi güçlendirerek gerçekleştirebilirler (Smith, 1996:163'ten akt.: Zeybekoğlu Dündar, 2011:121).

Devlet vatandaşların ihtiyaç duyduğu hizmetleri kamu yönetimi aracılığı ile sunmaktadır. Sunulan bu hizmetlerin çoğu merkezi yönetime bağlı kurumlar aracılığı ile gerçekleştirilmektedir. Özellikle ülkemiz ve Fransa gibi merkezîyetçiliği benimseyen ülkelerde bu şekilde olduğu bilinen bir gerçektir. Ancak en başta belediyeler olmak üzere yerel yönetimler de toplumun yerel nitelikteki ortak ihtiyaçlarını karşılamakta her zaman merkezi hükümete yardımcı olan kurumlar olma gelmişlerdir. Zira yerel yönetimlerin kuruluşlarındaki temel amaçları, kuruldukları beldede yaşayan vatandaşların yerel nitelikli ortak ihtiyaçlarını karşılamak şeklindedir. Bilhassa belediyeler, 1990'lı yıllardan sonra sadece imar, altyapı, temizlik, çevre ve şehir içinde ulaşım ve benzeri geleneksel yerel hizmetleri sunmanın yanında, o şehirde ikamet eden vatandaşların sosyal problemlerine ilişkin hizmetlere de yönelmişlerdir. Dünyadaki gelişmiş ülkelerin genelinde sosyal hizmetler çoğunlukla yerel yönetimler tarafından sunulmaktadır. Bu gelişmiş ülkelerde merkezi hükümete verilen görev bu hizmetlerin planlanması ve denetimi konusunda olmakta, uygulama ve finansman ise yerel yönetimlerce yerine getirilmektedir (Ateş, 2009:90).

Öte yandan Seyyar'ın yerel yönetimlerin sosyal politikalara dahil olması ve yerel nitelikli sosyal hizmetler üretmesinin gerekli olduğu konusundaki görüşleri önemli görünmektedir. Ona göre, klasik merkezîyetçi yapının değişmesinden sonra sosyal devlet modeli içinde merkezî ve yerel sosyal siyasaların ana esasları, uygulama yerleri ve biçimlerinin yeniden saptanması gerekmektedir. Merkezî ürettiği sosyal politikalarla yapılamayan veya ulaşılamayan yerlerde yerel yönetimler, tamamlayıcı bir güç olarak devreye girebilmeli ve toplumdaki sosyal dayanışma potansiyelini devreye sokabilmelidir. Dolayısıyla yerel sosyal politika aktörleri, merkezî yönetim ile bu konularda özellikle yetki ve görev paylaşımı konusunda aralarında iş birliği de yaparak, yerel sosyal sorunlara kökten çözümler bulabilecek duruma gelebilmelidirler (Seyyar, 2009:35).

Literatürde rastlanılan sosyal belediyecilik tanımlarından birisi de şu şekilde yapılmaktadır: sosyal belediyecilik, kamu harcamalarını konut, sağlık, eğitim ve çevre korunması gibi konuları içine alacak şekilde sosyal amaca yönlendiren; kimsesiz ve işsizlere yardım yapılması, sosyal dayanışma ve entegrasyonun oluşturulması ile sosyo-kültürel faaliyet ve çalışmaların yapılabilmesinde lüzumlu olan altyapı yatırımlarının yapılmasını öngören; bireyler ve toplumsal kesimler arasında zayıflayan sosyal güvenlik ve adalet düşüncesini güçlendirebilmek amacıyla yerel yönetimlere sosyalleştirme ve sosyal kontrol işlevleri yükleyen bir modeldir (Kaya vd., 2008:89).

3.2. Belediye Yasalarında Sosyal Belediyecilik

Son zamanlarda belediyeler temel kentsel hizmetler ve altyapı hizmetlerini oluşturmaktan, sosyal ve kültürel konular olmak üzere birçok alanda sorumluluklar yüklenmekte ve hizmet sunmaktadırlar. Bu sorumluluklar her kentte aynı düzeyde olmayabilir, çünkü kentlerin hizmet ihtiyaçları gelişmişlik düzeyine ve nüfus kalabalığına göre değişiklik göstermekte ve artmaktadır. Bu anlamda 2005 yılında çıkarılan son Belediye Kanunu belediyeleri kamu yönetiminin önemli bir alt birimi haline getirmiştir (Aydın, 2009:113-114).

Son çıkan 5393 sayılı Belediye Kanunu, belediyeleri kentte yaşayanların mahalli müşterek bütün ihtiyaçlarının karşılanması ile yükümlü kılmış ve ona göre yetkilendirmiştir. Bu duruma göre Belediye Kanunu'nun tanıdığı yetkilerle belediyeler, kentte oturanların yerel ortak özellikli ihtiyaç duydukları bütün hizmetleri karşılamak için

her türlü faaliyet ve girişimi yapabileceklerdir. 5393 sayılı Kanun'un pek çok maddesinde sosyal belediyecilik uygulamalarını gerçekleştirmeye uygun yasal hükümler vardır. Örneğin 38.maddede, belediye başkanının görevleri olarak, belde halkının huzur, esenlik, sağlık ve mutluluğu için gereken önlemleri almak ve dar gelirli, yoksul, muhtaç ve kimsesizlere yardım etmek ifadelerine yer verilmiştir (Ateş, 2009:91).

Öte yandan 5393 sayılı Kanun kapsamında belediyenin sunduğu hizmetlerde dikkate almamız gereken iki önemli ilkedden bahsedilebilir. Bunlardan birincisi kanunun 14.maddesinde bahsedilen “*hizmetlerin yerine getirilmesinde öncelik sırası, belediyenin malî durumu ve hizmetin ivediliği dikkate alınarak belirlenir*” maddesidir. Diğeri ise, “*belediye hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur. Hizmet sunumunda özürlü, yaşlı, düşkün ve dar gelirlilerin durumuna uygun yöntemler uygulanır*” şeklinde bir ilkeye yer verilmesidir. Son olarak ise belediyelerin kararlarında mahalle sakinlerinin ortak isteklerinin de dikkate alınacağı (md.9/3) ilkesidir. Bu ilkeler ışığında kanun maddelerini değerlendirecek olursak son çıkan belediye kanunu, sosyal belediyeye ve belediye kararlarında halkın katılımına daha fazla yer verdiği söylenebilir (Uçar, 2021:63-64).

5393 sayılı Belediye Kanunu daha teferruatlı bir şekilde incelenirse sosyal hizmetlere yönelik çeşitli maddelerin kanunda yer aldığı görülmektedir. Bu maddelerin en önemlileri şunlardır (Negiz ve Uçar, 2017:360-361);

- Kanunun 13. maddesinde; herkesin ikamet ettiği beldenin hemşerisi olduğu, belediye yardımlarından yararlanma hakları olduğu ve yardımların insan onurunu zedelemeyecek koşullarda sunulmasının zorunlu olduğundan ve belediyelerin hemşeriler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmeye yönelik faaliyetler yapacağından bahsedilmiştir.
- Kanunun 14. maddesinin (a) bendinde “...*kültür ve sanat, sosyal hizmetler ve yardım, nikâh, meslek ve beceri kazandırma vb gibi hizmetleri yapar ve yaptırır*” ifadesi, çocuklar ve kadınlara yönelik birtakım hizmetlerin belediyeler tarafından sunulabileceğini anlatmaktadır.
- Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000’i geçen belediyelerin kadın ve çocuklar için koruma evleri açacakları da aynı maddede düzenlenerek, belediyelere önemli bir sosyal hizmet görev ve sorumluluğu getirmektedir.
- Kanunun 15. maddesinde, izinsiz satış yapması nedeniyle faaliyetten menedilen seyyar satıcılar tarafından cezası ödenmeyerek otuz gün içinde geri alınmayan gıda dışı malların belediyeler tarafından yoksullara dağıtılacağı hususu düzenlenmiştir.
- Kanunun belediyenin giderlerini düzenleyen 60. maddesinde, dar gelirli, yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile özürllülere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar da belediye giderleri arasında sayılarak, belediyelerin bu tür hizmetler için kaynak ayırmaları gerektiği vurgulanmıştır.
- Kanunun kent konseylerini düzenleyen 76. maddesinde, kent konseyinin kent yaşamında sosyal yardımlaşma ve dayanışma ilkesini hayata geçirmeye çalışacağı belirtilmiştir.
- Kanunun 77. maddesinde ise, belediyenin sağlık, eğitim, sosyal hizmet ve yardım hizmetleriyle, yaşlılara, kadın ve çocuklara, özürllülere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasında, belediye hizmetlerine gönüllü katılımı düzenleyerek gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygulayacakları vurgulanmıştır.

Son olarak Belediye Kanunu, belediyelere sosyal belediyecilik uygulamalarında başka kurum ve kuruluşlarla iş birliği ve koordinasyon fırsatı da sağlamaktadır. Kanunun 75. maddesine göre, belediyeler görev ve sorumlulukları alanına giren konularda, engelli dernek ve vakıfları ile iş birliği içerisinde onların içinde buldukları problemleri daha kolay çözüme kavuşturabilirler (Ateş, 2009:91).

Öte yandan büyükşehirlerin görev ve yetkilerini düzenleyen yasalara baktığımızda büyükşehir sınırlarında geçerli olan ve uygulanan birtakım sosyal belediyeye ilişkin hükümlerin olduğunu görmekteyiz. Büyükşehirlerle ilgili en son yasal düzenleme 2012 yılında gerçekleşmiş, ancak 2014 yılı yerel yönetim seçimlerinden sonra yürürlüğe giren 6360 sayılı Kanun büyükşehirlerde sadece iki belediyenin görevli olmasından bahsetmektedir. Buna göre artık büyükşehirlerin görevli olduğu alanlarda sosyal sorumluluk alacak olan yerel birimler, büyükşehir belediyesi ve büyükşehir ilçe belediyesidir. 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu’nun 7. maddesinde belediyenin sosyal içerikli görevlerinin düzenlenişi aşağıdaki gibidir (5216 sayılı Kanun/7);

- Büyükşehir’in bütünlüğüne hizmet eden sosyal donatılar, bölge parkları, hayvanat bahçeleri, hayvan barınakları, kütüphane, müze, spor, dinlenme, eğlence ve benzeri yerleri yapmak, yaptırmak, işletmek

veya işletirmek; gerektiğinde amatör spor kulüplerine malzeme vermek ve gerekli desteği sağlamak, amatör takımlar arasında spor müsabakaları düzenlemek, yurt içi ve yurt dışı müsabakalarda üstün başarı gösteren veya derece alan sporculara belediye meclis kararıyla ödül vermek (Md.7/m).

- Gerektiğinde sağlık, eğitim ve kültür hizmetleri için bina ve tesisler yapmak, kamu kurum ve kuruluşlarına ait bu hizmetlerle ilgili bina ve tesislerin her türlü bakımını, onarımını yapmak ve gerekli malzeme desteğini sağlamak (Md.7/n).
- Kültür ve tabiat varlıkları ile tarihî dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin korunmasını sağlamak, bu amaçla bakım ve onarımını yapmak, korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa etmek (Md.7/o).
- Sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettirmek, bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksekokullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile iş birliği yapmak (Md.7/v).

5216 sayılı Büyükşehir Kanununun 18. maddesinde de sosyal belediye ile ilgili bazı hükümler vardır. Zira 18. madde büyükşehir belediye başkanının görev ve yetkileri ile ilgili olup maddenin m bendi büyükşehir belediye başkanına “*bütçede yoksul ve muhtaçlar için ayrılan ödeneği kullanmak, özürllülerle ilgili faaliyetlere destek olmak üzere özürllü merkezleri oluşturmak*” görevi vermiştir.

4. AYDIN BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİNİN STRATEJİK PLAN VE FAALİYET RAPORLARINDA SOSYAL BELEDİYE UYGULAMALARI

Çalışmanın ana konusunu oluşturan bu bölümde önce Aydın ilinin ve Aydın Büyükşehir Belediyesinin tarihi geçmişinden bahsedilecektir. Daha sonrasında ise Aydın Büyükşehir Belediyesinin hazırlamış olduğu en son stratejik planı ve faaliyet raporu gibi üst politika belgeleri detaylı olarak incelenerek belediyenin gerçekleştirdiği vatandaşların hayat standardını yükseltecek sosyal belediye faaliyetleri konusunda içerik analizi yapılacaktır.

4.1. Aydın İli ve Büyükşehir Belediyesinin Kısa Tarihçesi

Aydın’da belediye sınırlarında bulunan Dede kuyusu höyüğünde yapılan incelemelerden elde edilen bilgilere göre Aydın’da yerleşimin tarihi M.Ö. 4500 yıllarına kadar götürülebilmektedir. Araştırmacıların Ege ve Orta Anadolu’da yaptıkları incelemelerde, Aydın’ın ilk tarihi bilgilerinin Hitit kaynaklarında yer aldığı bilinmektedir. Yine araştırmacılara göre bu tarihi süreçte bölgede çok değişik kavimler yerleşmiş ve yaşamıştır. Kentin Türklerin eline geçmesi 12.yüzyılda gerçekleşmiştir. Dolayısıyla Aydın şehri 1282’de Menteşe Bey tarafından alınarak Menteşeoğulları topraklarına katılmıştır. Şehrin adı bir ara Güzelhisar olarak değiştirilmiş olup daha sonra şehir Aydınoğulları idaresine geçmiş ve 1426’da II. Murat tarafından Osmanlı topraklarına katılan kent Anadolu eyaletine bağlı bir sancak olur. Birçok ayaklanmaların yaşandığı kent II. Mahmut döneminde müşirlik, Tanzimat’tan sonra eyalet, 1867’de ise vilayet olur. Cumhuriyet öncesi bir ara Yunanlıların işgaline uğrayan kent 7 Eylül 1922 yılında işgalcilerden kurtarılır. Aydın bugün Türkiye Cumhuriyeti’nin 9. ili, modern bir kent olarak tarihsel işlevini devam ettirmektedir (<https://aydin.ktb.gov.tr/...>; <http://www.aydin.gov.tr/tarihce>).

Aydın’da ilk belediye kuruluşu Osmanlı döneminde 1881 yılında gerçekleştiği görülmektedir. Bu tarihten sonra uzun yıllar il belediyesi olarak hizmet veren Aydın Belediyesi büyükşehir belediyesi olarak hizmet vermesi 01.04.2014 tarihinden sonra başlamıştır. Çünkü 6360 sayılı Kanun 2012 yılında çıkarılmasına rağmen yürürlüğe girmesi 2014 yerel seçimlerinden sonraya bırakılmıştır. Dolayısıyla 6360 sayılı Kanun ile kuruluşu gerçekleşen 14 yeni büyükşehir belediyesinin fiilen uygulamaya başlaması 01.04.2014 tarihinde gerçekleşmiştir. Bu kapsamda Aydın Belediyesinin il belediyesi statüsünden büyükşehir belediyesi statüsüne geçmesi 6360 sayılı Kanun ile olmuştur. Yani Aydın’da büyükşehir kurulması kararı 12.11.2012 tarih ve 6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’a dayanmaktadır. 2014 yılından beri büyükşehir olarak hizmet veren Aydın Büyükşehir Belediyesi bugüne kadar iki adet stratejik plan hazırlamıştır: 2015-2019 ve 2020-2024 dönemlerine ait stratejik planlar. Sonraki bölümde çalışmanın amacına yönelik bu planlarda belediyenin vatandaşların hayat standartlarını yükseltecek hizmetlerin neler olduğu incelenecektir.

4.2. Aydın Büyükşehir Belediyesinin Stratejik Planlarında Vatandaşların Yaşam Kalitesini Yükselten Uygulamalar

12.11.2012 tarih ve 6360 sayılı "On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile 2014 yılında büyükşehir statüsüne kavuşan Aydın Büyükşehir Belediyesi, ilk defa bir stratejik planı 2015-2019 yılları için hazırlamıştır. Belediyenin hazırlamış olduğu bu plan dikkatli bir şekilde incelendiği zaman Aydın Büyükşehir Belediyesinin birçok alanda belediye sınırları içinde yaşayan vatandaşların hayat kalitesini artıran ve sosyal belediye uygulamaları kapsamına giren hizmetler ürettiği görülmektedir. Belediyenin 2. Stratejik planı ise 2020-2024 yılları için hazırlanmıştır. Bilhassa bu son plan incelendiğinde değişik konu ve alanlarda sosyal belediye uygulamalarının planda yer aldığı görülmektedir.

Her şeyden önce 2020-2024 Stratejik Planın misyonuna baktığımızda misyonun vatandaşların yaşam kalitesini yükselmesini amaçladığı görülmektedir. Bu kapsamda misyonda "kentte yaşayanların ortak gereksinimlerini yerine getiren belediye hizmet anlayışı ile yaşam standardını daima artıran hizmetler sunulması" ifadelerine yer verilmiştir (Aydın Büyükşehir Belediyesi: 2020:68). Bu kapsamda stratejik planın Geleceğe Bakış başlığı altında oluşturulan stratejik amaçlara baktığımızda planda 8 ana stratejik amaç oluşturulduğu görülmekte olup, bunlardan Amaç 2, Amaç 4, Amaç 5, Amaç 6 ve 7 genel olarak kent sakinlerinin yaşam kalitesini artırmaya yönelik faaliyetlerle ilgili olduğu söylenebilir. Bu amaçların gerçekleştirilmesi için de her amaç için birtakım hedefler oluşturulmuştur. Aşağıda bu amaç ve hedeflerin detaylarından bahsedilecektir.

Stratejik Amaç 2'nin konusunu "*Kentin gelişen ihtiyaçları ve gelişim yönüne uygun, çağın gerekleriyle uyumlu, hızlı, erişilebilir, güvenli, konforlu ve ekonomik ulaşım sağlamak*" içeriği oluşturmaktadır. Burada bu amaç doğrultusunda kentte yaşayan vatandaşlara kolay, hızlı ve rahat ulaşım imkânlarının sunulması hedeflenmiş ve bu amacın gerçekleşmesi için 4 adet önemli hedef belirlenmiştir. Bu hedefler şunlardır (Aydın Büyükşehir Belediyesi, 2020:78-81);

- H2.1: Toplu taşıma sistemlerinin modernizasyonu,
- H2.2: Ulaşım altyapısının güçlendirilmesi,
- H2.3: Toplu taşıma güzergahlarının rehabilitasyonu,
- H2.4: Trafik yönetim planının modernizasyonu.

Stratejik Amaç 4 ise, "*Tüm canlıların yaşam hakkını koruyarak; bilimsel, teknolojik ve katılımcı yaklaşımlar ile daha yeşil, temiz ve sürdürülebilir bir çevre oluşturmak*" konusunu içermektedir. Görüldüğü gibi bu amaç ile de kentte yaşayan vatandaşların daha temiz, yeşil alanları çok olan güzel bir ortamda hayat sürdürmelerine olanak sağlanması hedeflenmektedir. Çünkü insanların sağlıklı bir ortamda yaşamaları için yaşadığı kentin ve çevrenin temiz ve yeşil alanları, parkları ve havasının temiz olması lazımdır. İşte bu amacın gerçekleşmesi için oluşturulan 3 önemli hedef şunlardan oluşmaktadır (Aydın Büyükşehir Belediyesi, 2020:87-89);

- H4.1: Yenilenebilir kaynaklar ile alternatif enerji kaynaklarının artırılması ve çeşitlendirilmesi,
- H4.2: Ekosistem dengesini koruma kapsamında çevre kirliliğinin azaltılması ve yeşil alanların artırılması,
- H4.3: Atık yönetiminin sağlanması.

Stratejik Amaç 5 de, "*Kent yoksulluğunun oluşmasına müsaade etmeyen hizmet anlayışı ile dezavantajlı gruplara pozitif ayrımcılık tanıyarak toplumun tüm kesimlerine çağdaş, güvenli, mutlu bir kent yaşamı sağlamak.*" içeriği yer almaktadır. Bu amaç doğrultusunda kentte oluşacak yoksulluğa izin vermeden kentte yaşayan bütün vatandaşların yaşam standartlarının iyileşmesini ve yükselmesini sağlayan hizmetlerle kent sakinlerinin modern, güvenli ve huzurlu hayat sürmelerine olanak tanınması amaçlanmıştır. Bu amacın uygulanmasında ayrıca kentteki engelli, kadın, yaşlı ve çocuklar gibi dezavantajlı gruplara ekstra haklar tanınabileceği belirtilmektedir. Bu hizmetlerin gerçekleşmesini sağlayacak hedefler şöyledir (Aydın Büyükşehir Belediyesi, 2020:90-91);

- H5.1: Dezavantajlı gruplara koruyucu, eğitici ve güçlendirici sosyal hizmetler sunulması,
- H5.2: Yardıma muhtaç kişilerin yaşam kalitesinin yükseltilmesi.

Tablo 1. Engelli ve Dezavantajlı Gruplara Yapılan Hizmetlerin Sayıları ve Yüzdeleri

SA.5	Kent yoksulluğunun oluşmasına müsaade etmeyen hizmet anlayışı ile dezavantajlı gruplara pozitif ayrımcılık tanıyarak toplumun tüm kesimlerine çağdaş, güvenli, mutlu bir kent yaşamı sağlamak.				
H5.1	Dezavantajlı gruplara koruyucu, eğitici ve güçlendirici sosyal hizmetler sunulması				
F5.1.1.4	Kapalı alada sportif faaliyet hizmeti verilecek kişi (Sayı)	120	755	629%	Gelen talepler doğrultusunda hizmet verildiğinden dolayı hedeflenen gösterge seviyesinin üzerinde gerçekleşmiştir.
SA.7	Tüm canlıların yaşam kalitesini arttırmaya yönelik evrensel değerlere saygılı, sürdürülebilir sağlık hizmetleri sunmak.				
H7.3	Engelli bireylerin yaşam kalitesini artırıcı çalışmalar yapılması				
	İletişime geçilecek engelli birey (Sayı)	7.500	7.900	105%	Hedeflenen göstergeye ulaşılmıştır.
F7.3.2.1	Otizm merkezlerinde Engelliler Hizmet Birimi tarafından hizmet verilecek kişi (Sayı)	400	675	169%	Gelen talepler doğrultusunda hizmet verildiğinden dolayı hedeflenen gösterge seviyesinin üzerinde gerçekleşmiştir.

Stratejik Amaç 6'nın konusu ise, "Tarıma dayalı gelirlerin ve istihdamın artırılması doğrultusunda, kırsal nüfusu destekleyecek, kooperatifçiliği yaygınlaştıracak, üretim ve pazarlama gücünü uluslararası ölçüğe taşıyacak faaliyetler yürütmek" şekline belirlenmiştir. Bu amaç ile büyükşehir belediyelerinin kırsal alandaki görevlerine istinaden kent merkezi dışında kırsal kesimde tarımla uğraşan nüfusun ihtiyaç duyduğu hizmetlere odaklanarak, tarımda verimliliği artıracak, üretilen ürünlerin pazarlanmasında ve ihrac edilmesinde çiftçilerin yararına olacak hizmetlerin sunulması ile onların yaşam kalitesinin artırılması hedeflenmiştir. Bunun gerçekleşmesi için önemli hedefler şunlardır (Aydın Büyükşehir Belediyesi, 2020:93-95);

H6.1: Tarımsal faaliyetlerde üretimin, ürün kalitesinin ve çeşidinin artırılması,

H6.2: Kırsal nüfus ekonomisinin güçlendirilmesi ve istihdamın artırılması,

H6.3: Yerel çeşitlerin, gen kaynaklarının korunması ve bu kaynakların yaygınlaştırılmasının sağlanması.

Tablo 2. Korumaya Muhtaç Kadınlara Verilen Hizmet Sayıları ve Yüzdeleri

KADIN VE AİLE HİZMETLERİ DAİRESİ BAŞKANLIĞI					
Kent yoksulluğunun oluşmasına müsaade etmeyen hizmet anlayışı ile dezavantajlı gruplara pozitif ayrımcılık tanıyarak toplumun tüm kesimlerine çağdaş, güvenli, mutlu bir kent yaşamı sağlamak.					
Dezavantajlı gruplara koruyucu, eğitici ve güçlendirici sosyal hizmetler sunulması					
Kadın Konukevinde hizmet verilecek kişi (Sayı)	400	544	136%	Gelen talepler doğrultusunda hizmet verildiğinden dolayı hedeflenen gösterge seviyesinin üzerinde gerçekleşmiştir.	
Didim Huzurevinde hizmet verilecek kişi (Sayı)	42	42	100%	Hedeflenen göstergeye ulaşılmıştır.	
Misafirhanede hizmet verilecek kişi (Sayı)	150	150	100%	Hedeflenen göstergeye ulaşılmıştır.	

Stratejik Amaç 7 ise, "Tüm canlıların yaşam kalitesini arttırmaya yönelik evrensel değerlere saygılı, sürdürülebilir sağlık hizmetleri sunmak" olarak oluşturulmuştur. Bu amaç ile görüleceği üzere bütün canlıların yaşam kalitesi önemsenmiş olup, böyle bir yaşam kalitesinin devamlılığı için sağlıklı ve sürdürülebilir sağlık hizmetlerinin sunulması amaçlanmıştır. Bu amaç için 4 ayrı hedef belirlenmiş ve böylece sürdürülebilir sağlık hizmetlerinin gerçekleştirilmesi planlanmıştır. Dolayısıyla belirlenen bu hedefler şu şekildedir (Aydın Büyükşehir Belediyesi, 2020:96-99);

H7.1: İnsan, hayvan ve çevre sağlığını korumaya yönelik çalışmalar yürütülmesi,

H7.2: Etkin bir şekilde sağlık hizmetlerinin verilmesi ve bu hizmetlerin sürekliliğinin sağlanması,

H7.3: Engelli bireylerin yaşam kalitesini artırıcı çalışmalar yapılması,

H7.4: Toplumdaki spor bilincinin artırılmasına yönelik faaliyetlerin geliştirilmesi.

Tablo 3. Spor Hizmetleri ile İlgili Sayı ve Yüzdeleri

SA.7	Tüm canlıların yaşam kalitesini arttırmaya yönelik evrensel değerlere saygılı, sürdürülebilir sağlık hizmetleri sunmak.				
H7.4	Toplumdaki spor bilincinin artırılmasına yönelik faaliyetlerin geliştirilmesi				
	Gider bütçesine göre amatör spor kulüplerine verilecek destek oranı (%)	5,2	6	115%	Hedeflenen göstergeye ulaşılmıştır.
F7.4.1.2	Düzenlenecek spor organizasyonu (Sayı)	11	12	109%	Hedeflenen göstergeye ulaşılmıştır.

Öte yandan stratejik amaç 8 için oluşturulan hedef 2 ve 3 de kentte yaşayanların yaşam kalitesinin yükselmesine yönelik oluşturulmuştur. Örneğin, H8.2: *Gençlerimizin, çocuklarımızın sosyalleşmelerine ve eğitim hayatlarına katkı sağlayacak faaliyetlerin yürütülmesi* şeklinde ve H8.3: *Sanatsal, kültürel ve sportif etkinliklerle sosyal yaşama katkı sağlanması* olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla Aydın Büyükşehir Belediyesinin 2020-24 stratejik planında oluşturduğu stratejik amaçlarının çoğunda vatandaşların yaşam kalitesini artıran çeşitli hizmetlere yer verildiği görülmektedir. Bunlardan başka belediyenin şirketleri aracılığı ile de vatandaşlara sunduğu birtakım hizmetlerden söz edilebilir. Bu kapsamda Aydın Büyükşehir Belediyesinin hissedarı olduğu Aybel İnşaat Organizasyon Spor Hizmetleri Temizlik Gıda Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi bünyesinde Aydın'ın değişik ilçelerinde kate, restoran, halı saha ve otopark hizmetleri verilmiş olduğu 2023 Faaliyet Raporundan anlaşılmaktadır.

Tablo 4. Gençlere Yönelik Hizmet Sayıları ve Yüzdeleri

H8.2	Gençlerimizin, çocuklarımızın sosyalleşmelerine ve eğitim hayatlarına katkı sağlayacak faaliyetlerin yürütülmesi				
	Eğitim programları kapsamında kursiyerlere hizmet verilmesi (Sayı)	70.000	64.000	91%	Hedeflenen göstergeye ulaşılmıştır.
F8.2.1.2	Danışmanlık programları kapsamında öğrencilere hizmet verilmesi (Sayı)	15.000	13.750	92%	Hedeflenen göstergeye ulaşılmıştır.

Halk Ege Et Mamülleri Yem ve Yağ Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi bünyesinde ise, canlı hayvan alımı, kesilmiş et ticareti, et mamulleri satışı hizmetleri verildiği, böylece "*Üreticiye Destek Tüketicilere Hizmet*" sunma hedefiyle hizmet veren Halk Ege Et; bir yandan bölgedeki hayvan besiciliği yapanlara ekonomik katkı sağlanmakta, diğer taraftan da vatandaşlara ucuz ve güvenilir et alma imkânı verilerek onların hayat standardını yükseltmiştir. Bu tesisin günde 300 küçükbaş ve 73 büyükbaş hayvan kesme kapasitesi vardır. Dolayısıyla Aydın sınırlarında 13, İzmir İli sınırlarında 1 olmak üzere toplam 14 şubede günlük 4.000'e yakın vatandaşa ucuz, kaliteli, güvenilir ve temiz et hizmeti verilmiştir (Aydın Büyükşehir Belediyesi, 2024:95).

Ayulaş Aydın Ulaşım Hizmetleri Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi bünyesinde toplu ulaşım, tekne taşımacılığı, otopark ve çekek yeri hizmetleri verilmektedir. Esas kuruluş amacı ve faaliyet alanı ulaşım olan bu şirket vatandaşların istekleri doğrultusunda 17 ilçe 671 mahallede 113 otobüs ile hizmet verilmekte olduğu 2023 faaliyet raporundan anlaşılmaktadır. Bu faaliyet kapsamında tatil günleri de dâhil kesintisiz ulaşım hizmeti verilerek halkın memnuniyeti ve yaşam kalitesi artırılmaya çalışılmıştır (Aydın Büyükşehir Belediyesi, 2024:96).

Öte yandan Belediyeye ait ekmek fırınlarında üretilen ekmekler Halk Ekmek logosuyla hem belediyenin değişik yerlerde açtığı satış büfelerinde hem de belediyeye ait mobil satış araçları vasıtasıyla halka ucuz ekmek hizmeti vermeye çalışılmaktadır. Bu kapsamda Efeler ilçesinde bulunan belediye fırınında, hijyen koşullarına uygun ve katkı maddesi kullanılmadan ekmek üretilmekte olup, ekmekler 31 satış noktasında ve 19 adet mobil araç ile 17 ilçe ve 320 mahallede halka ulaştırılmaktadır. Bundan ayrı çölyak hastaları için de glutensiz un ve ekmek satışları ile bu tür hasta vatandaşların hayat seviyesi iyileştirilmeye çalışılmaktadır (Aydın Büyükşehir Belediyesi, 2024:98).

5. SONUÇ

Devletin ortaya çıkışından bu yana devletin fonksiyonlarında önemli değişimler yaşanmıştır. Bilindiği gibi devletin görevleri başlarda güvenlik, adalet ve toplum düzeni şeklinde oldukça sınırlı olmasına rağmen, yıllar geçtikçe ve teknolojik gelişmeler arttıkça devletin işlevleri ve topluma sunduğu hizmetler hem nitelik hem de nicelik bakımından değişerek artmış ve çeşitlenmiştir. Bilhassa sanayi devriminden sonra bu değişimlerin ve artışın ortaya çıktığı söylenebilir. Zira sanayi devrimi ile kırdan kentlere göçen işçilerin hem çalıştıkları iş ortamlarında hem de oturdukları şehirlerde konut, eğitim ve sosyal haklar konusunda birtakım sorunlarını

devletin çözmesi gerekmiştir. Bu kapsamda özellikle sanayi devriminden sonra işçilerin sosyal hakları ve teknolojinin giderek gelişmesi devletin daha önce hiç yapmadığı yeni hizmetleri de sunmaya zorlamıştır. Nitekim sosyal politikanın kullanılması daha çok sanayi devriminden sonra başladığı görülmüş olup, kavram ilk defa 19. yüzyılın ikinci yarısında Alman Profesör Riehl tarafında kullanılmıştır.

Dünyada sosyal devlet uygulamaları önce 1848 Fransız Anayasasına, daha sonra ise 1919'da oluşturulan Alman Weimar Anayasasına girmiştir. Fransız Anayasasının sosyal devlet bağlamında kabul ettiği eğitim, çalışma ve sağlık haklarını Alman Anayasası da güvenceye alarak eşitlik ilkesini önemsemiş ve uygulamaya koymuştur. Böylece anayasalara sosyal devlet ve sosyal haklar girmeye başlamış ve ilerleyen yıllarda dünyada farklı ülke anayasalarında yer verilmiştir. Bilhassa Birleşmiş Milletlerin 1948'de ilan ettiği İnsan Hakları Beynamesinde de sosyal devlet ilkesine yer verilerek vatandaşlara tanınmış olan hakların bir kısmını insan hakkı olarak kabul etmiştir. Daha sonra 1966'da imzaya açılan ve 1976'da yürürlüğe giren Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi bu hakları "*insan hakkı*" kavramı olarak daha geniş ele almıştır.

Topluma hizmet sunma konusunda belediyelerin fonksiyonlarını ve etkinliklerini inceleyen bu çalışmada öncelikle literatür taraması vasıtasıyla vatandaşlara hizmet çeşitliliği sağlayan sosyal politika ve sosyal belediyeçilik ile ilgili kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Bu kapsamda sosyal politika kavramının 19. yüzyılın ikinci yarısında ilk ortaya çıkışından ve dünya anayasaları arasından Fransız ve Alman Anayasalarına girişinden bahsedilmiştir. Türk Anayasalarında ise 1961 Anayasasında ilk defa sosyal devlet ilkesine yer verilmiştir. Son çıkarılan 1982 Anayasası'nda ise, devletin sosyal hukuk devleti olduğu, bu anlamda vatandaşların refah, huzur ve mutluluğunun sağlanması gerektiği ve bunları engelleyecek her türlü engelin kaldırılması yoluyla devlet halkın refahını sağlayan şartları hazırlamakla görevli olduğundan söz edilmektedir.

İşte bütün gelişmeler doğrultusunda sosyal devletin yerele yansımaları olarak sosyal belediyeçilik uygulamaları 20 yüzyılda gelişmiş ülkelerde yaygın haline gelmiştir. Türkiye'de ise 1970 yıllarda bazı belediyelerin gerçekleştirdiği üretim faaliyetleri ile başlamıştır. 20.yüzyılda ise dünyada gelişen yerelleşme eğilimine paralel olarak Türkiye'de de sosyal belediyeçilik uygulamaları yaygınlaşmıştır. Bu anlamda çalışmada Aydın Büyükşehir Belediyesinin gerçekleştirdiği sosyal belediyeçilik uygulamaları belediyenin hazırladığı stratejik plan ve faaliyet planları üzerinden incelenmiştir. Yapılan inceleme ve içerik analizi sonucunda Aydın Büyükşehir Belediyesi hazırladığı stratejik planın amaçlarının çoğunda vatandaşların yaşam kalitesini yükseltecek sosyal belediye hizmetlerine yer verdiği söylenebilir. Örneğin, kent ulaşımında konforlu ve güvenli erişilebilirliğin sağlanması için yeterli alt yapının oluşturulması ve araç temini, kentteki bütün canlıların daha temiz ve sağlıklı çevrede yaşayabilmesi için yeşil alanların oluşturulması ve çevrenin temiz tutularak korunması, kentte oluşacak yoksulluğun önüne geçilerek yoksul ve ihtiyaç sahibi kesimler ile dezavantajlı grupların ihtiyaçlarına yönelik çağdaş kent hizmetlerinin oluşturulması, kırsal kesimde yaşayanların hayatlarının iyileştirilmesi için tarımsal ürünlerin kalitesini artırıcı hizmetler üretmek hem istihdama hem de kooperatifler kurarak ürünlerin pazarlanmasına destek olunması ve son olarak da kentte sürdürülebilir sağlık hizmetlerinin sunulması ile kentte yaşayan tüm canlılara daha sağlıklı yaşam olanakları sağlanması gibi çalışmalar ile yaşam kalitesini artıran sosyal belediye hizmetlerine ağırlık verilmiştir.

Belediyeler aynı zamanda kendilerinin iştirakları ile kurdukları şirketler ile de halkın yaşam kalitesini yükselten bazı hizmetler sunmaktadırlar. Zira kurdukları entegre et tesisleri ile halka ucuz ve kaliteli et yeme olanağı, açtıkları ekmek fabrikaları ile ucuz ekmek alma olanağı ve yine açılan restoran, kafe ve spor sahaları ile sağlıklı vakit geçirme ve eğlenme olanaklarının sunulması bu hizmetler arasındadır. Örneğin, Aydın'ın değişik ilçelerinde kafe, restoran, halı saha ve otopark hizmetleri, Halk Ege Et firmasının 14 şubesinde günlük 4.000'e yakın vatandaşa ucuz, kaliteli, güvenilir ve temiz et hizmeti verilmesi, 113 otobüs ile Aydın ilinin hertafında kesintisiz ulaşım hizmeti verilmesi ve Aydın Büyükşehir Belediyesine ait ekmek fırınlarında üretilen ucuz ekmek satışları bu hizmetler arasındadır. Sonuç olarak Aydın Büyükşehir Belediyesi hem açtığı şirketlerin sunduğu hizmetlerle hem de belediyenin kendi sunduğu hizmetlerle vatandaşların yaşam kalitesini artıran birçok hizmetin sunulmasını gerçekleştirdiği söylenebilir.

Türkiye'de büyükşehirler gerek iş imkânları gerekse eğitim imkânları açısından halkın en çok yaşamayı tercih ettiği şehirlerdir. Sözkonusu olanaklara erişebilmek için bu şehirleri tercih edenlerin çoğu maddi olanakları zayıf vatandaşlardan oluşmaktadır. Bu nedenle büyükşehirlerde yaşayan kişiler arasında yoksul ve yardıma muhtaç kesimin çok olabileceği göz önünde bulundurulduğunda özellikle ülkemizde hizmet veren 30 büyükşehir yönetiminin daha fazla sosyal belediye uygulamaları geliştirerek vatandaşların hayat standartlarının yükselmesine katkıda bulunmaları gerekmektedir.

Bilhassa 6360 sayılı Kanun ile büyükşehirlerin il sınırları ölçeğinde hizmet sunmaya başlaması kapsamında köyler ve kırsal alanda sunacakları hizmetler için daha fazla bütçe ayırarak buralarda yaşayan yoksul ve muhtaç

kesimlere yönelik sosyal hizmetlerini artırmalı ve onların da hayat kalitelerini yükseltmelidir. Özellikle bu kanun ile büyükşehir belediyelerine kırsal ve tarımsal alanlarda hizmet sunma görevi verilmesi de dikkate alınarak kırsal alanlarda yaşayanlara yönelik tarımın iyileştirilmesine ve ürün kalitesinin artırılmasına katkı sağlanabilir.

1982 Anayasasında Türkiye Cumhuriyeti bir sosyal devlet olarak tanımlanmıştır. Günümüzde çok sayıda kamu hizmetinin yerel yönetimler tarafından verildiği düşünüldüğünde sosyal belediyecilik uygulamaları bu bağlamda daha fazla anlam kazanmaya başlamıştır. Dolayısıyla belediyelerin bu alana daha fazla ağırlık vermeleri ve sosyal hizmetlerini proje bazlı olarak gerçekleştirmeleri daha uygun olacaktır. Örnek vermek gerekirse belediye sınırları içinde Coğrafi Bilgi Sistemi tabanlı Sosyal Doku Haritaları ya da Gelir Dağılımı Haritaları üreterek sosyal yardımlarını bu verilere göre planlamaları sosyal hizmetlerin daha etkin ve verimli bir biçimde gerçekleşmesini sağlayacaktır.

YAZAR BEYANI / AUTHORS' DECLARATION:

Bu makale Araştırma ve Yayın Etiğine uygundur. Beyan edilecek herhangi bir çıkar çatışması yoktur. Araştırmanın ortaya konulmasında herhangi bir mali destek alınmamıştır. Makale yazım ve intihal/benzerlik açısından kontrol edilmiştir. Makale, “*en az iki dış hakem*” ve “*çift taraflı körleme*” yöntemi ile değerlendirilmiştir. Yazar(lar), dergiye imzalı “*Telif Devir Formu*” belgesi göndermişlerdir. Mevcut çalışma için mevzuat gereği etik izni alınmaya ihtiyaç yoktur. Bu konuda yazarlar tarafından dergiye “*Etik İznine Gerek Olmadığına Dair Beyan Formu*” gönderilmiştir. / **This paper complies with Research and Publication Ethics, has no conflict of interest to declare, and has received no financial support. The article has been checked for spelling and plagiarism/similarity. The article was evaluated by "at least two external referees" and "double blinding" method. The author(s) sent a signed "Copyright Transfer Form" to the journal. There is no need to obtain ethical permission for the current study as per the legislation. The "Declaration Form Regarding No Ethics Permission Required" was sent to the journal by the authors on this subject.**

YAZAR KATKILARI / AUTHORS' CONTRIBUTIONS:

Kavramsallaştırma, orijinal taslak yazma, düzenleme – **Y1 ve Y2**, veri toplama, metodoloji, resmi analiz – **Y1 ve Y2**, Nihai Onay ve Sorumluluk – **Y1 ve Y2**. / **Conceptualization, writing-original draft, editing – Y1 and Y2, data collection, methodology, formal analysis – Y1 and Y2, Final Approval and Accountability – Y1 and Y2.**

KAYNAKLAR

- ATEŞ, Hamza (2009), “*Sosyal Belediyecilik*”, **Çerçeve Dergisi**, S.49, ss.88-95.
- AYDIN BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANLIĞI (2020), **Aydın Büyükşehir Belediyesi 2020 - 2024 Dönemi Stratejik Planı**, Aydın Büyükşehir Belediye Başkanlığı Yayını, Aydın, <https://aydin.bel.tr/detail/4369/stratejik-plan> (Erişim Tarihi: 28.09.2024).
- AYDIN BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANLIĞI (2024), **Aydın Büyükşehir Belediyesi 2023 Yılı Faaliyet Raporu**, Aydın Büyükşehir Belediye Başkanlığı Yayını, Aydın, https://aydin.bel.tr/Content/files/Raporlar/2023_FAALİYET_RAPORU.pdf (Erişim Tarihi: 28.09.2024).
- AYDIN İL KÜLTÜR VE TURİZM MÜDÜRLÜĞÜ (2024), “*Tarihçe*”, **Aydın İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Kurumsal Web Sayfası**, <https://aydin.ktb.gov.tr/TR-64356/tarihce.html> (Erişim Tarihi: 23.08.2024)
- AYDIN, Murat (2009), **Sosyal Politika ve Yerel Yönetimler**, Yedirenk Yayınları, İstanbul.
- AYDIN VALİLİĞİ (2024), “*Tarihçe*”, **Aydın Valiliği Kurumsal Web Sayfası**, <http://www.aydin.gov.tr/tarihce>, (Erişim Tarihi: 23.08.2024).

- ÇELİK, Ekin Gülşen (2013), “*Yerel Yönetimlerin Sosyal Politikalara Etkisi*”, **Yüksek Lisans Tezi**, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- KAYA, Erol, ŞENTÜRK, Hulusi, DANIŞ, Osman ve ŞİMŞEK, Sami (2008), **Modern Kent Yönetimi I**, Okutan Yayınları, İstanbul, 2. Baskı.
- NEGİZ, Nilüfer ve UÇAR, Ahmet (2017), “*A Case Study on the Social Service Activities of the Municipalities: An Evaluation with Swoth Analysis*”, **Recent Developments in Sociology and Social Work** (Ed. Georgeta Rata, Mehmet Ali İcbay, Hasan Arslan), E-BWN Publications, Bialystok.
- SEYYAR, Ali (2009), “*Türkiye'nin Yeni Sosyal Politikaları Nasıl Olmalı?*”, **Çerçeve Dergisi**, S.49, ss.32-37.
- ŞENTÜRK, Recep (2009), “*Değerlerimiz Işığında Sosyal Devlet Anlayışımız*”, **Çerçeve Dergisi**, S.49, ss.28-31.
- UÇAR, Ahmet (2021), **Yerel Yönetimlerde Sosyal Belediyecilik ile Rekreasyon ve Spor Hizmetleri: İyi Uygulama Örnekleri**, Astana Yayınları, Ankara.
- YAY, Serdar (2014), “*Tarihsel Süreçte Türkiye’de Sosyal Devlet*”, **21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Dergisi**, S.3(9). ss.147-161.
- YILDIRIM, Arzu (2014), “*Belediyelerin Sosyal Politika Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme: Malatya Belediyesi Örneği*”, **Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S.7(17), ss.485-509.
- ZEYBEKOĞLU DÜNDAR, Özge (2011), “*Türkiye’de Kentsel Yoksulluk Sorunu Açısından Sosyal Belediyeciliğin Önemi*”, **Mediterranean Journal of Humanities**, S.1(2), ss.117-126.

5216 sayılı **Büyükşehir Belediyesi Kanunu** (23.07.2004 tarih ve 25531 sayılı Resmi Gazete).

5393 sayılı **Belediye Kanunu** (13.07.2005 tarih ve 25874 sayılı Resmi Gazete).

